

УДК 342.736

DOI: 10.31733/17-03-2023-54-55

Лариса НАЛИВАЙКО

професор кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

Ана ХИРСА

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ОСОБИ

В системі основ конституційного ладу стаття 3 Конституції України визначає права та свободи людини – найвищою цінністю. Правова та соціально держава керується принципами справедливості, законності, демократичності, забезпечує природні та позитивні права і свободи людини і громадянина. Конституційна скарга є результатом вдосконалення та розвитку конституційного правосуддя. Інститут конституційної скарги потребує досліджень адже виникають питання в проблемах правового регулювання, правозастосовчої та судової практики.

Конституційну скаргу досліджували в своїх роботах такі вчені як М. Гультай, О. Петришин, Ю. Барабаш, С. Серьогіна, І. Бодрова. Особливе місце в системі судоустрою відведено конституційному, що зумовлено особливим характером Конституції як джерела права. Особливість положень Конституції як джерела права досить яскраво проявляється при розгляді такого поняття, як конституціоналізм, що позначає певний стан політико-правової системи держави, викликаний закріпленням деяких правових норм у Конституції та їх безпосередня дія.

Важливою складовою національного механізму захисту, є захист прав і свобод людини, який здійснює Конституційний Суд України, а саме така важлива процесуальна форма, яка дає можливість скористатися зазначеним засобом захисту свого права, як подання конституційної скарги. Діяльність Конституційного Суду України розкриває конституційну природу прав людини, навіть не закріплених у Конституції, тим самим на практиці їм надаються якості основних прав і свобод.

Становлення інституту конституційної скарги, стає новою формою звернення до КСУ після конституційної реформи щодо правосуддя 2016 року. Конституційна скарга як інститут була запроваджена в Україні через прийняті зміни щодо правосуддя до Конституції України [1]. Конституційною скаргою є подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (ч.1 ст.55) [2].

І. Яценко зазначає, конституційну скаргу можна вважати одним із інструментів безпосереднього впливу особи на відновлення балансу в системі стримувань і противаг [3, с. 119].

Дієвим інструментом збалансування трьох гілок влади є безпосередня участь у формуванні правової політики держави через участь у нормотворчості у разі виявлення в законах неконституційних положень.

Найкращий етап розвитку чинної державної моделі державних конституційних скарг, яка передбачає права громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних після використання всіх національних засобів правового захисту подати скаргу до Конституційного Суду України на українське законодавство та інші нормативно-правові акти Верховної Ради України, поведінку Президента України та Кабінету Міністрів України, конституційність правових актів у вільній справі [4].

Функціонування інституту конституційної скарги доповнює зміст принципу прямої

дії норм Конституції України, оскільки гарантує скаржникові захист прав і свобод безпосередньо на підставі конституційних норм і тоді, коли був застосований закон, який цим нормам суперечить. Внаслідок цього суб'єкт права на конституційну скаргу може усвідомити цінність конституційних положень у сфері основоположних прав, почувавши себе у правовій безпеці, навіть якщо було ухвалено неконституційний законодавчий акт [4].

Отже, запровадження інституту конституційного звернення покликане вдосконалити правову систему України. Для осіб, щодо яких суд застосував неконституційне рішення, відновити справедливість до конкретного випадку, надають досить широкі можливості для захисту гарантованих Конституцією України прав людини.

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 28, ст. 532.

2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст. 376.

3. Яценко І. С. Конституційна скарга як елемент реалізації системи стримувань і противаг: на прикладі Республіки Польща. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2013. № 10. С. 104-109. URL: <http://enpruir.npu.edu.ua/handle/123456789/803>.

4. Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного правосуддя: курс лекцій. К. : Центр учбової літератури, 2019. 269 с.

УДК 347.921.8

DOI: 10.31733/17-03-2023-55-57

Сергій ВИЛКОВ

голова Вищої

кваліфікаційно-дисциплінарної

комісії адвокатури,

кандидат юридичних наук

АДВОКАТУРА В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Наскільки якісно організована система адвокатури України, законодавчо визначено належні умови адвокатської діяльності в нашій країні залежить упевненість кожного окремого громадянина в захищеності своїх прав, свобод, інтересів і своєї діяльності. Звідси, безперечним є висновок: адвокатура виступає не лише показником соціально-правового розвитку країни незалежно від її політичного устрою та суспільної формації, а також набуває важливого стратегічного значення для європейського співтовариства з метою створення ефективного механізму контролю з боку суспільства за діяльністю держави у сфері захисту прав людини.

У правничій літературі, присвяченій адвокатській діяльності, прийнято підкреслювати контрольно-стимулюючу функцію, яка притаманна адвокатурі, сутність якої полягає у спонуканні інших державних органів працювати наполегливо, відповідно до духу закону [1, с. 19], адже вона виконує певною мірою роль важеля між різними гілками влади, виступаючи своєрідним, так би мовити «буфером», який збалансовує правозахисні інтереси громадянського суспільства з потребами й можливостями держави [2, с. 52]. За таких обставин, не виникає жодного сумніву в тому, що адвокатура в сучасній правовій системі виступає одним із інструментів самообмеження державної влади, спрямовуючи свою діяльність на виконання конституційної функції держави – реалізацію та захист прав і свобод людини.

Адвокатура в Україні як професійна юридична діяльність виникла і сформувалась не одразу. Вона пройшла тривалий історичний шлях, перш ніж стала організаційно оформленою і законодавчо закріпленою як самостійний правовий інститут [3, с. 15], не дивлячись на ту обставину, що потреба у правовій допомозі та кваліфікованих працівниках, які володіють знаннями та навичками у сфері права, існувала за всіх часів цивілізованого суспільства. На той факт, що «шлях становлення української адвокатури був особливо складним і тривалим, робилися різні спроби пошуків кращих форм і способів її організації, а з огляду на сучасний стан законодавства про адвокатуру вони продовжуються й досі»,